

С.П.Червона
кандидат економічних наук, доцент,
в.о.професора кафедри статистики,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ВИТРАТИ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ

На рівень життя та матеріального добробуту домогосподарств в останні роки значною мірою вплинули зміни, що відбулися в українському суспільстві: економічна та політична нестабільність, зміни, що пов'язані з проведенням реформ, призвели до різкого падіння показників матеріального добробуту переважної більшості українських домогосподарств. Одним з найважливіших показників, що використовується для характеристики рівня життя, є показники витрат домогосподарств.

Витрати домогосподарства – це сукупність платежів, що здійснюються домогосподарством у звітному періоді з метою забезпечення своєї життєдіяльності. Сукупні витрати складаються з суми споживчих та неспоживчих сукупних витрат; включають фактично сплачені грошові витрати домогосподарства, вартість натуральних надходжень, суми пільг та безготівкових субсидій. Оцінка натуральних надходжень здійснюється за середніми цінами купівлі відповідних товарів.

За даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств, що проводиться Державною службою статистики України, середньомісячні сукупні витрати пересічного українського домогосподарства протягом 2013-2015 рр. зростали (рис. 1). При цьому стрімке зростання середньомісячних сукупних витрат почалося у IV кварталі 2014 року. Пояснюється це стрімким знеціненням національної валюти і, як наслідок, значним зростанням цін на товари і послуги, що продовжується й зараз.

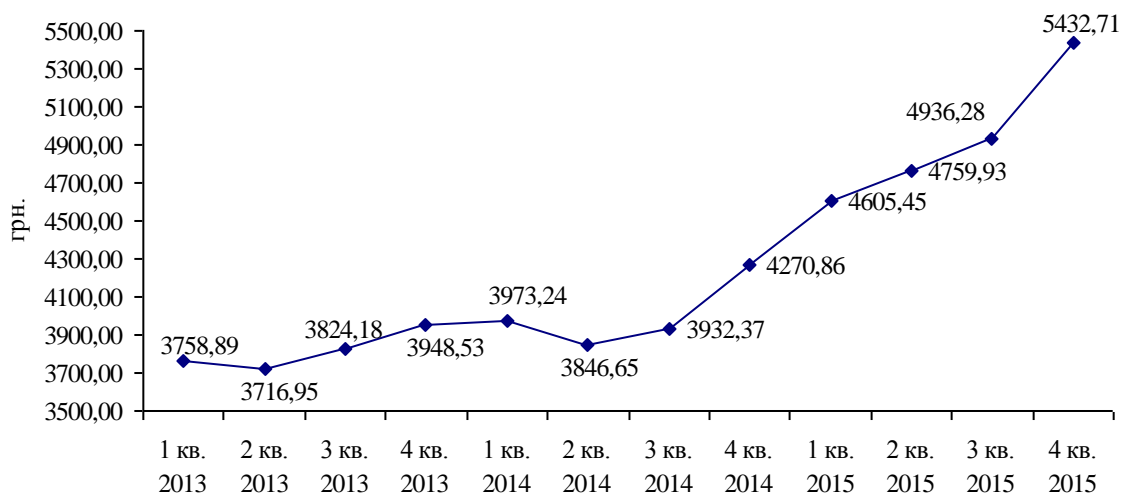

Рис. 1 Сукупні витрати домогосподарств України (в середньому на місяць в розрахунку на 1 домогосподарство)

Більше 50 % середньомісячних сукупних витрат домогосподарств припадає на продукти харчування та безалкогольні напої (таблиця 1). Серед непродовольчих товарів і послуг найбільшу частку, що зростає, займають витрати на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива, що пояснюється значним зростанням тарифів на електроенергію, водопостачання та опалення.

Таблиця 1

Структура середньомісячних сукупних витрат домогосподарств України
у 2013-2015 рр.

(відсотків)

	2013				2014				2015			
	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.
Споживчі сукупні витрати	91,9	89,0	89,8	89,5	91,8	91,0	90,9	92,8	93,9	91,5	92,2	93,8
- продукти харчування та безалкогольні напої	50,5	51,5	48,4	49,8	50,9	54,5	50,2	52,2	53,1	55,2	52,6	51,9
- алкогольні напої	1,4	1,5	1,2	1,6	1,3	1,5	1,2	1,6	1,2	1,4	1,1	1,3
- тютюнові вироби	2,0	2,0	2,0	1,9	2,0	2,0	2,1	2,0	2,0	2,0	2,0	1,8
- одяг і взуття	5,4	4,9	6,3	6,9	5,7	5,1	6,4	6,7	5,3	4,8	6,3	6,1
- житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	12,0	8,2	7,8	9,8	11,3	8,0	8,1	10,5	12,4	9,6	8,9	15,3
- предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання	2,3	2,3	2,4	2,3	2,3	2,2	2,3	2,3	2,0	1,8	2,1	1,9
- охорона здоров'я	3,9	3,2	3,8	2,9	4,0	3,1	3,8	3,4	4,7	3,3	3,9	3,3
- транспорт	3,8	4,4	5,0	4,0	4,1	4,4	4,9	4,0	3,7	3,9	4,1	3,3
- зв'язок	2,8	2,8	2,9	2,8	2,8	2,9	2,8	2,8	2,4	2,4	2,4	2,3
- відпочинок і культура	1,9	1,9	2,2	2,1	1,7	1,7	1,8	1,8	1,3	1,5	1,9	1,5
- освіта	1,5	0,8	1,4	1,0	1,3	0,8	1,3	0,9	1,3	0,8	1,5	0,9
- ресторани та готелі	1,9	2,5	3,6	2,0	1,8	2,1	3,2	2,0	1,7	2,0	2,6	1,7
- різні товари і послуги	2,5	2,7	2,8	2,4	2,6	2,7	2,8	2,5	2,8	2,8	2,8	2,5
Неспоживчі сукупні витрати	8,1	11,0	10,2	10,5	8,2	9,0	9,1	7,2	6,1	8,5	7,8	6,2

За сучасних умов рівень матеріального добробуту домогосподарств визначається не лише достатньою кількістю споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів, а й забезпеченістю та рівнем споживання різних послуг, тому обсяг та питома вага витрат на послуги в середньомісячних сукупних витратах домогосподарства є важливим індикатором рівня життя населення. Чим більше ресурсів домогосподарство може спрямувати на задоволення своїх потреб у різноманітних послугах, тим вищим є рівень його життя. Зменшення частки витрат на відпочинок і культуру, ресторани та готелі, а також неспоживчих сукупних витрат домогосподарств України протягом досліджуваного періоду свідчить про зниження рівня життя домогосподарств України.

Проте, аналіз інтенсивності структурних зрушень, проведений за допомогою індекса Рябцева, показав, що структура середньомісячних сукупних витрат щодо структури аналогічних періодів 2013 року у I та III кварталах 2014 року була

тотожною, а у II та IV кварталах 2014 та I-IV кварталах 2015 рр. спостерігався дуже низький рівень розбіжностей порівнюваних структур (рис 2).

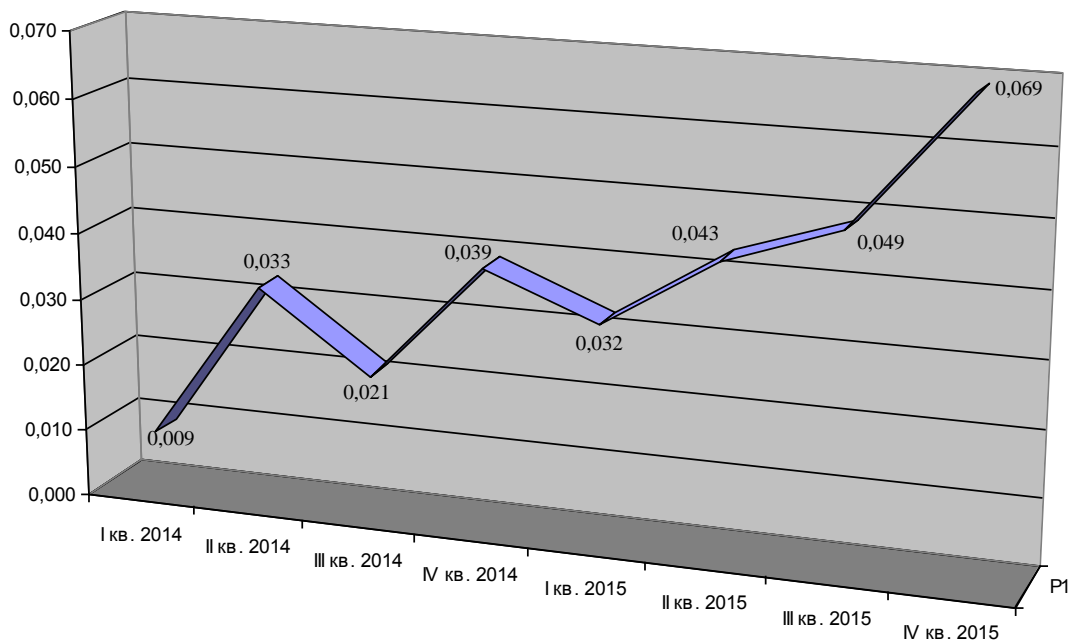

Рис.2 Міра структурних зрушень середньомісячних сукупних витрат домогосподарств України

Проведені розрахунки інтенсивності структурних зрушень засвідчили, що у цілому протягом досліджуваного періоду структура середньомісячних сукупних витрат домогосподарств України, не зазнала істотних змін. Проте, дослідження структури середньомісячних сукупних витрат свідчить про недостатній рівень матеріального забезпечення домогосподарств, який до того ж знижується, а стан сучасного пересічного українського домогосподарства можна охарактеризувати як кризовий.

Отже, рівень життя пересічного українського домогосподарства залишається доволі низьким, а життєві стандарти не відповідають сучасним вимогам. Негативні явища у соціальному середовищі, що були викликані економічною та політичною кризою, досі не вдається суттєво пом'якшити. Враховуючи це, керівництво держави повинно розробити дієві заходи щодо створення сприятливих умов для довгого, безпечного, здорового й благополучного життя українців, забезпечуючи економічний ріст і соціальну стабільність у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Витрати і ресурси домогосподарств України у I кварталі 2013 року (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України). Статистичний бюлетень – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 145 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Витрати і ресурси домогосподарств України у II кварталі 2013 року (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України). Статистичний бюлетень – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 145 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

